

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 2, 2021 | 25.02.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.2.202](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.202)

УДК 658:330.1

О. І. Жидков,
аспірант кафедри менеджменту і маркетингу,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
ORCID ID: 0000-0003-1876-874X

І. А. Ажаман,
д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту і маркетингу,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
ORCID ID: 0000-0002-0245-1652

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

O. Zhydkov
Postgraduate student of the Department of Management and Marketing,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa
I. Azhaman

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Management and Marketing,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa

FACTORS INFLUENCING THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF ECONOMIC POTENTIAL OF ENTERPRISES IN THE SERVICE SECTOR

Обґрунтовано актуальність проведення досліджень щодо визначення чинників, які впливають на формування та розвиток економічного потенціалу сервісного підприємства. На основі узагальнення теоретичних досліджень науковців щодо чинників, які впливають на формування та розвиток економічного потенціалу підприємств сформовано їх перелік для підприємств сфери послуг, зокрема оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів. До таких чинників було віднесено: політико-правовий – відображає рівень політичної стабільності та законодавчо-нормативну базу, які створюють умови для діяльності суб'єктів господарювання; інноваційно-інвестиційний – рівень державної підтримки щодо створення умов до залучення інвестицій підприємствами; фінансово-економічний – державна підтримка галузі за рахунок програм розвитку, рівень інфляції тощо; кадровий – відображає якісні та кількісні характеристики персоналу, який може розглядатися як трудовий потенціал для галузі. Проаналізовано вплив кожного з перелічених чинників та наведено узагальнення щодо такого впливу.

It reasonably proved the actuality of the researches for determinations the factors, which have influence on the developing and forming of economic potential of the service companies Using the general conclusion of the scientists theoretical researches regarding the factors, which have influence on the developing and forming of economic potential was formed the list of such

factors for the service companies, in particular for retail and wholesale trading, repair of motor vehicles and motorcycles.

Such factors included:

-political and legal -which reflects the level of political stability and legal and regulatory framework which create the conditions for activities of business entities;

-innovation and investment –the level of the state support for creating conditions for attracting investments by business entities

-financial and economical – state support the sector of economy through the developing program, level of inflation and etc.

- human resources - reflects the qualitative and quantitative characteristics of the staff, which can be viewed as the labor potential of the industry.

It has been determined that the influence of the political and legal factor is expressed through the appropriate legal framework, creating conditions for enterprises, in particular the wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles and creating of its potential. The legal and regulatory prerequisites for the activities of economic entities and the development of their economic potential have been established now. This economic basis is constantly being improved. The structure of innovation costs of enterprises by source of investment was analyzed to determine the impact of the innovation and investment factor. It has been revealed that in recent years favorable investment prerequisites for the formation and further development of the economic potential of Ukrainian enterprises are being defined, in particular in the sphere «Wholesale and retail trade of motor vehicles and motorcycles and their repair». A study of financial and economic factors, in particular State support for the sectors economy through a system of programmers and grants, revealed that over the past three years the State budget of Ukraine has not allocated funds for the development of this sector. A peculiarity of the wholesale and retail trade; the repair of motor vehicles and motorcycles is the considerable labour-intensiveness of the services. This determines the significant impact of the human resource factor on the formation and development of the economic potential of enterprises. Overall, human resources have a negative impact on the economic potential of enterprises, which is linked to the decline in the economically active population in the country.

Ключові слова: економічний потенціал; підприємство; фактори; сервісне підприємство; рівень; інвестиції; інновації; експорт та імпорт.

Keywords: economic potential; enterprise; factors; service enterprise; level; investments; innovations; export and import.

Постановка проблеми. Підприємства є відкритими соціально-економічними системами, діяльність яких в значній мірі залежить від зовнішнього середовища, а отже процеси формування та розвитку економічного потенціалу піддаються впливу змін, які відбуваються на макрорівні. Відповідно до вказаного, актуальним є визначення переліку та напрямів впливу таких чинників макросередовища на підприємства сфери послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо чинників, які впливають на формування і розвиток економічного потенціалу підприємства виявило наявність різноманітних підходів до неї. Результати таких досліджень представлені у роботах таких науковців як Безручко О.О., Лапин Е. В., Маслак О.І., Олексик О. І., Прохорова В.В., Рзаєва Т. Г., Репіна І. М., Тарасюк Д.С., Турило А. А., Федонін О. С. та інших. Проте на особливу увагу заслуговують дослідження щодо визначення чинників, які впливають на формування економічного потенціалу сервісних підприємств, які б враховували специфічні риси та особливості діяльності останніх.

Формулювання цілей статті. Метою наукової роботи є виявлення та узагальнення чинників, які впливають на формування та розвиток економічного потенціалу підприємств сфери послуг.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Узагальнення теоретичних досліджень науковців щодо чинників, які впливають на формування та розвиток економічного потенціалу підприємств, дозволило сформулювати їх перелік для підприємств сфери послуг, зокрема оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів. До таких чинників було віднесено:

політико-правовий – відображає рівень політичної стабільності та законодавчо-нормативну базу, які створюють умови для діяльності суб'єктів господарювання;
 інноваційно-інвестиційний – рівень державної підтримки щодо створення умов до залучення інвестицій підприємствами;
 фінансово-економічний – державна підтримка галузі за рахунок програм розвитку, рівень інфляції тощо;
 кадровий – відображає якісні та кількісні характеристики персоналу, який може розглядатися як трудовий потенціал для галузі.

Розглянемо вплив вказаних чинників на підприємства галузі оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів більш детально.

Вплив політико-правового чинника проявляється через відповідну нормативно правову базу, яка створює умови для діяльності підприємств, зокрема галузі оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів та формування їх потенціалу.

Так, головним документом, який регулює діяльність в сфері підприємства є Конституція України, яка визначає право на підприємницьку діяльність, яка ведеться на власний розсуд і ризик і є не забороненою законом. Діяльність підприємств з оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів також регламентують кодекси України: Цивільний, Податковий, Господарський, Трудовий тощо. Окрім цього, діяльність підприємств регламентують Закони України, Укази президента України, зокрема: Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»; Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»; Закон України «Про власність»; Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»; Закон України «Про захист прав споживачів»; Закон України «Про захист економічної конкуренції»; Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»; Закон України «Про господарські товариства»; Закон України «Про акціонерні товариства» та інші. Також до таких належать Указ Президента України «Про комерціалізацію діяльності підприємств і організацій сфери послуг» Указ Президента України від 18.04.1992 № 265 та інші нормативно-правові акти.

В сукупності вони створюють умови для відкриття та подальшого функціонування підприємств різних форм господарювання в Україні.

Також відмітимо, що формування та розвиток економічного потенціалу розглядається в контексті його складових, зокрема соціально-культурної, інноваційної, екологічної, виробничо-комерційної, маркетингової тощо. Кожна з таких складових регламентується відповідним правовим забезпеченням. Так інноваційну діяльність в Україні регламентують: Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року»; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення Фонду розвитку інновацій»; Закон України «Про інноваційну діяльність».

З метою визначення впливу інноваційно-інвестиційного чинника було проаналізовано структуру витрат на інновації підприємств за джерелами інвестування (рисунок 1).

Відповідно до представлених даних переважно витрати на інновації фінансуються за рахунок власних коштів підприємств та коштів інвесторів нерезидентів. Одночасно витрати з державного та місцевих бюджетів в сумі не перевищували 1% від загальної суми.

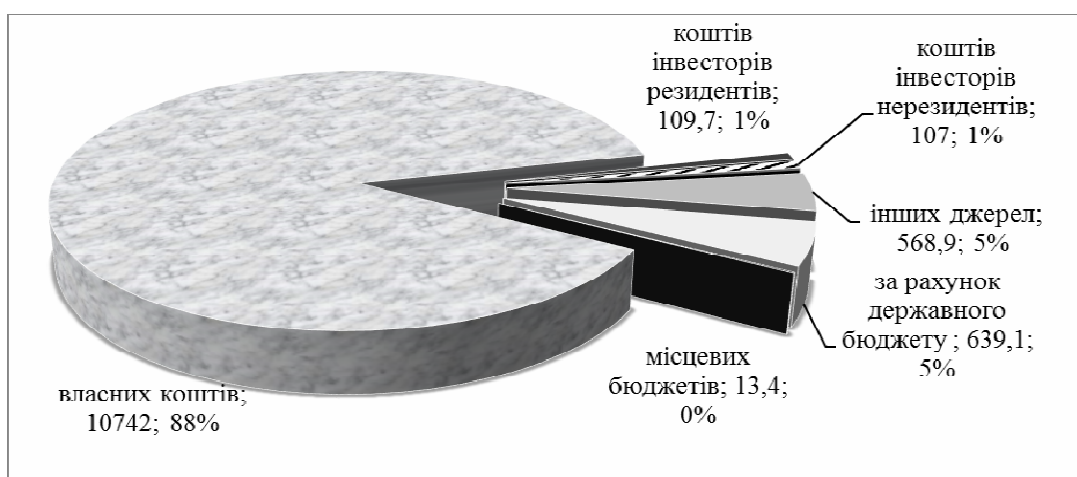

Рисунок 1. Величина витрат на інновації за джерелами фінансування в Україні в 2018 році, млн. грн.

В 2018 році величина витрат на інновації зросла до 12180 млн грн., що в 1,5 рази більше за 2010 рік. Джерела інвестування інновацій зазнали значних змін. Зокрема величина інвестицій за рахунок власних коштів підприємств зросла до 88% від їх загальної величини. Фінансування за рахунок державного бюджету зросло до 5%. Проте зауважимо, що події 2014 року спричинили скорочення частки коштів інвесторів нерезидентів до 1%.

Надалі було проаналізовано структуру та динаміку капітальних інвестицій в Україні і, зокрема, галузі оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів. Результати досліджень свідчать про досить значну вагу інвестицій у вказану галузь в загальній сумі інвестицій – рисунок 2.

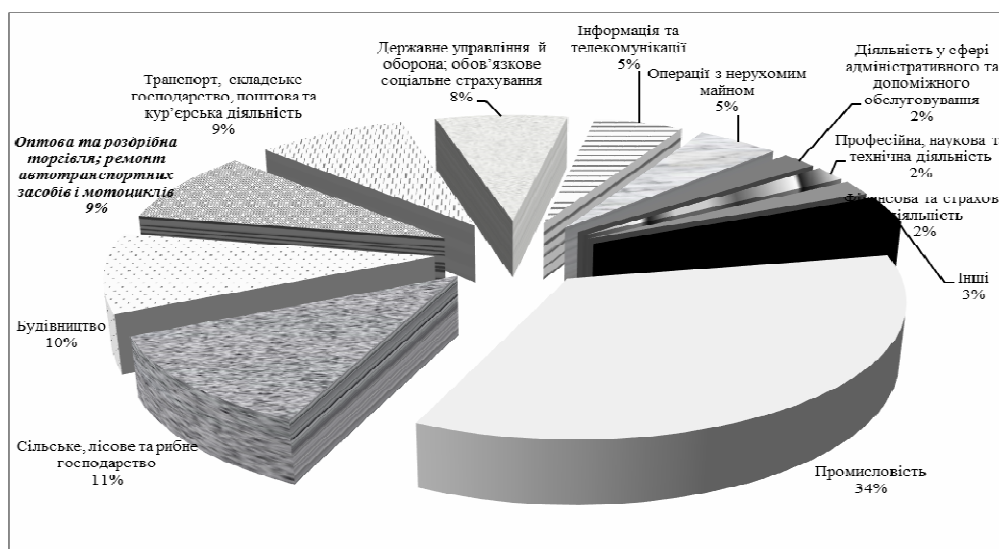

Рисунок 2. Структура капітальних інвестицій в Україні в 2018 році

Відповідно до вказаного можливо стверджувати, що в сферу оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів в 2018 році було направлено 9% від загальної величини інвестицій, що в абсолютному виразі становить 51818 млн грн.

Динаміка капітальних інвестицій в сферу оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів за 2010-2018 рр. свідчить про щорічне зростання величини інвестицій в абсолютному виразі (за винятком 2014-2015 рр.), а також зниження у відносному. Так, найвища питома вага капітальних інвестицій в сферу оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів за період дослідження була зафіксована в 2010 році на рівні 10%, а найнижче значення – в 2017 році – на рівні 7,5%.

В структурі інвестицій в галузь (виду економічної діяльності) оптової та роздрібною торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонту на підгалузь оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт щороку виділяється досить значна вагова частка – до 8,4% від загальної суми інвестицій в галузь.

В абсолютному значенні величини капітальних інвестицій в оптову та роздрібну торгівлю автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт за 2010-2018 рр. зростала – з 1,4 млрд грн. в 2010 році до 3,1 млрд в 2018 році. Також відмітимо, що обсяги інвестицій в 2013-2014 рр. були найнижчими, становили близько 1 млрд грн., що пояснюється впливом політико-правових факторів в даний період. Щодо питомої ваги, то для неї характерне значне коливання в межах від 4,4% в 2013 році до 8,4% в 2017 році.

Індекси капітальних інвестицій загалом в межах України, так і в галузь, що досліджується свідчить про зниження темпів залучення інвестицій в 2013-2015 рр. та подальший ріст в 2016-2018 рр. – таблиця 1.

Таблиця 1.

Індекси капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (% до попереднього року)

Галузі (види) економічної діяльності	2012р	2013р	2014р.	2015р	2016р	2017р	2018р	2018 р. до 2012 р. , +/-
Усього	108,5	88,9	75,9	98,3	118	122,1	116,4	7,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	113,7	92,8	73,9	75,7	125	113	149,1	35,4
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	50,3	77,9	79,3	122,8	113,1	149	102,5	52,2

Відповідно до наведених результатів досліджень можливо стверджувати, що в 2016-2018 роках відмічається поліпшення інвестиційного клімату як в цілому в Україні, так і в галузі оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, що проявляється в зростанні величини фінансових вкладень в абсолютному виразі та в величині індексів капітальних інвестицій, що перевищують рівень 100%. В останні роки визначаються сприятливі інвестиційні передумови до формування і подальшого розвитку

економічного потенціалу підприємств України, зокрема сфери «Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт».

Дослідження фінансово-економічних чинників, які впливають на формування і розвиток економічного потенціалу підприємств, зокрема питання державної підтримки галузі «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» через систему програм та грантів виявило, що з державного бюджету України за останні три роки коштів на розвиток даної галузі не виділялося. Отже державна підтримка реалізується без прямих фінансових важелів через систему інституціонально-правового впливу, створення загального позитивного іміджу країни, що забезпечує формування сприятливого клімату для залучення зовнішніх прямих інвестицій.

Дослідження прямих інвестицій (акціонерний капітал) в Україні за видами економічної діяльності у 2010-2018 рр. свідчить про загальну тенденцію до скорочення величини вкладень в період з 2013 року як в цілому по Україні, так і в галузі «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів».

За 2010-2018 роки величина прямих інвестицій (акціонерний капітал) в Україні скоротилась до 32,3 млрд доларів США в 2018 р., що є найнижчим значенням за період дослідження. Загалом відмічався ріст величини прямих інвестицій до 2013 р. включно – максимум становив 58,2 млрд дол. США та подальше щорічне скорочення обсягів вкладень в наступні роки. Така тенденція характерна як для України загалом, так і для галузі оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів. Однак відмітимо, що в 2018 році в сфері оптової торгівлі відбулося зростання величини обсягів прямих інвестицій на 0,3 млрд дол. США в порівнянні з попереднім роком, на відміну до загальної тенденції до скорочення в країні загалом. Щодо питомої ваги прямих інвестицій в галузі оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів в загальному їх обсязі в країні, то доцільно відмітити її стабільне зростання – з 10,7% в 2010 році до 16,7% в 2018 році, що свідчить про підвищення інвестиційної привабливості галузі в порівнянні з іншими видами господарської діяльності.

Дослідження динаміки експорту та імпорту послуг з ремонту і технічного обслуговування виявило їх зменшення в 2018 році порівняно з 2013 р. відповідно на 131,1 та 40,6 млн дол. США чи на 35% та 32%. Найбільший спад характерний для 2014 – 2015 років. За період 2013-2018 років експорт перевищував величину імпорту в 2 та більше раз.

Питома вага послуг з ремонту і технічного обслуговування в структурі експорту і імпорту України свідчить про тенденцію до її зниження, зокрема для експорту – на 0,4 відсоткових пункти, а для імпорту – на 0,3 в.п. – рисунок 3.

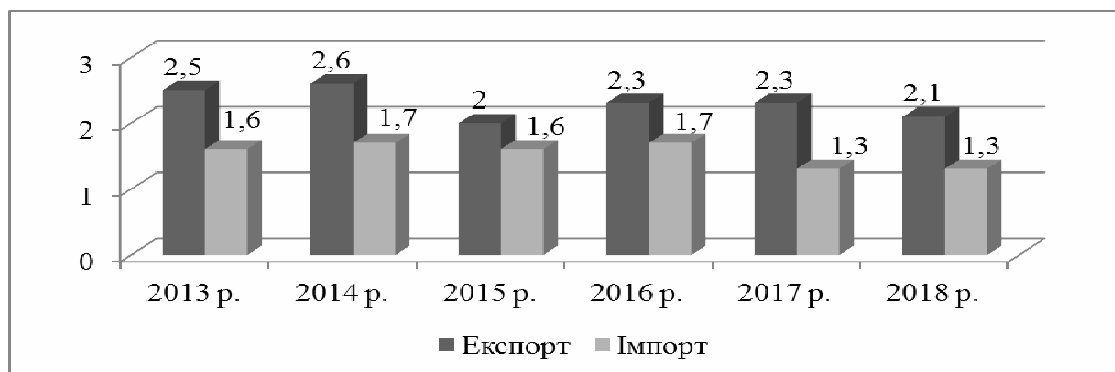

Рисунок 3. Динаміка питомої ваги експорту та імпорту послуг з ремонту і технічного обслуговування в загальному по Україні за 2013-2018 рр, %

Загалом питома вага експорту переважала її для імпорту та залишалася відносно незначною протягом досліджуваного періоду.

Формування економічного потенціалу підприємств також залежить від індексу споживчих цін (індексу інфляції), що характеризує динаміку загального рівня цін на товари та послуги, які придбає населення для невиробничого споживання.

Індекс інфляції взаємопов'язаний з загальноекономічними і політичними процесами в країні, що обґрунтовує його різке зростання в 2014-2015 роках з подальшою поступовою стабілізацією в 2016-2018 рр. Таким чином можливо стверджувати, що в останні роки формується фінансово-економічне підґрунтя до розвитку економічного потенціалу підприємств, зокрема галузі оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів.

Особливістю галузі оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів є значна трудомісткість послуг, що надаються. Вказане визначає вагомий вплив кадрового чинника на формування та розвиток економічного потенціалу підприємств.

В галузі зайнято 26,9% від загальної кількості зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності в Україні у 2017 році – таблиця 2.

Таблиця 2.
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання в сфері оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів у 2017 році

Кількість зайнятих працівників	Усього, тис. осіб	У тому числі			
		підприємства		фізичні особи-підприємці	
		тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників	тис. осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників
Усього в Україні	8271,3	5943,2	100,0	2328,1	100,0
в т.ч. в сфері оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів	2223,1	989,4	16,6	1233,7	53,0
Питома вага працюючих в сфері оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів	26,9	16,6	X	53,0	X

Так, станом на 2017 рік в країні кількість зайнятого населення становила 8,3 млн. осіб, в тому числі на підприємствах працює 71,9% від загальної кількості і, відповідно, 28,1% - це фізичні особи – підприємці. В сфері оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів 2,2 млн осіб. Проте їх розподіл за місцем працевлаштування в значній мірі різниться від загальних тенденцій по Україні. Так, на підприємствах вказаної галузі працює 16,6 % від загальної кількості зайнятого населення. А фізичними особами – підприємцями – 53%.

Дана сфера посідає за кількістю зайнятих на підприємствах 2 місце, поступаючись галузі промисловості, частка якої становить 36,2%, проте займає перше місце серед фізичних осіб – підприємців – 53% (рисунок 4).

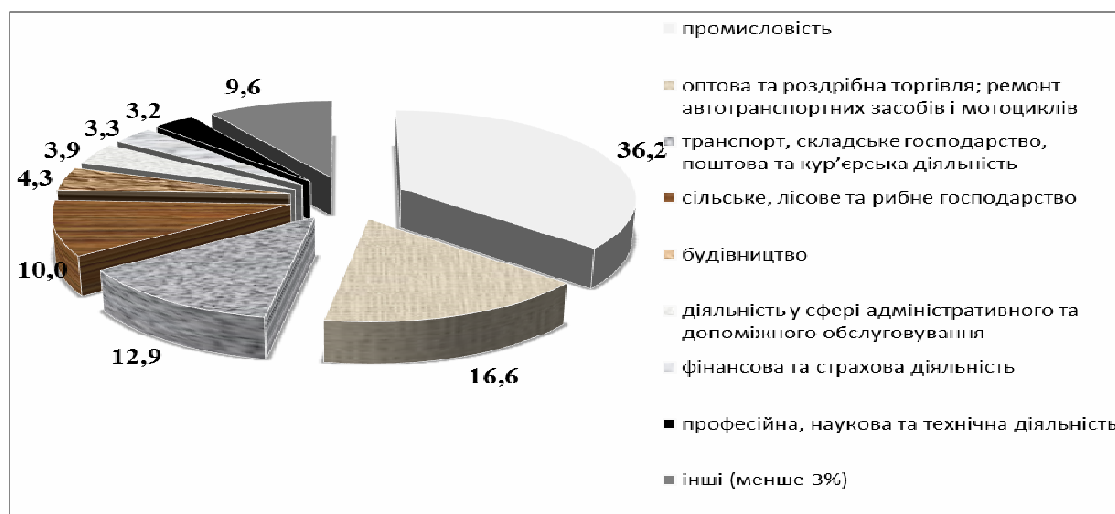

Рисунок 4. Структура зайнятих працівників, які працювали на підприємствах в 2017 році в Україні

Відповідно до вказаного можливо стверджувати, що дана галузь забезпечує вагомий внесок в стан та тенденції працевлаштування на підприємствах, є привабливою щодо напрямку бізнесу для фізичних осіб – підприємців. Також зауважимо, що у фізичних осіб-підприємців в галузі промисловості працює 7,8% від загальної кількості зайнятого населення, в галузі інформації та телекомунікацій – 6,2%, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 5,9%, тимчасового розміщування й організації харчування – 5,6% тощо.

З метою виявлення перспектив залучення працівників до галузі було досліджено динаміку зміни чисельності працездатного населення в країні. Станом на 2018 рік 96% економічно активного населення – це працівники працездатного віку. За період дослідження загальна кількість економічно активного населення в країні скоротилася на 21,4% чи на більш як 4 млн осіб, в т.ч. з них 3 млн – працездатного віку. Тенденція до скорочення чисельності економічно активного населення є стійкою – в 2018 році за рахунок таких змін їх кількість становила 17,9 млн. осіб. Таким чином, результати досліджень свідчать про негативний вплив кадрового чинника на розвиток економічного потенціалу підприємств, що пов'язано з скороченням кількості економічно активного населення. Також відмітимо, що станом на 1.01.2019 р. кількість населення в Україні становила 42,2 млн осіб, що є мінімальним значенням, починаючи з 1989 року.

Висновки. Узагальнюючи результати впливу чинників на формування та розвиток економічного потенціалу підприємств визначено наступне. Вплив політико-правового чинника проявляється через відповідну нормативно правову базу, яка створює умови для діяльності підприємств, зокрема галузі оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів та формування їх потенціалу. На сучасному етапі сформовані нормативно-правові передумови для діяльності господарюючих суб'єктів і формування їх економічного потенціалу. Така база знаходиться на стадії постійного удосконалення.

З метою визначення впливу інноваційно-інвестиційного чинника було проаналізовано структуру витрат на інновації підприємств за джерелами інвестування. В 2018 році величина витрат на інновації зросла до 12180 млн грн., що в 1,5 рази більше за 2010 рік в т.ч. за рахунок власних коштів підприємств - 88% від їх загальної величини. Фінансування за рахунок державного бюджету становило 5%. В сфері оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів в 2018 році було направлено 9% від загальної величини інвестицій, що в абсолютному виразі становить 51818 млн грн. Їх динаміка свідчить про щорічне зростання величини інвестицій в абсолютному виразі. Індекси капітальних інвестицій загалом в межах України, так і в галузь, що досліджується свідчить про зниження темпів залучення інвестицій в 2013-2015 рр. та подальший ріст в 2016-2018 рр. Отже в останні роки визначаються сприятливі інвестиційні передумови до формування і подальшого розвитку економічного потенціалу підприємств України, зокрема сфери «Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт».

Дослідження фінансово-економічних чинників, які впливають на формування і розвиток економічного потенціалу підприємств, зокрема питання державної підтримки галузі «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» через систему програм та грантів виявило, що з державного бюджету України за останні три роки коштів на розвиток даної галузі не виділялося. Державна підтримка реалізується серед іншого через створення загального позитивного іміджу країни, що забезпечує формування сприятливого клімату для залучення зовнішніх прямих інвестицій. За 2010-2018 роки величина прямих інвестицій (акціонерний капітал) в Україні скоротилась до 32,3 млрд доларів США в 2018 р., що є найнижчим значенням за період дослідження. Дослідження динаміки експорту та імпорту послуг з ремонту і технічного обслуговування виявило їх зменшення в 2018 році порівняно з 2013 р. відповідно на 131,1 та 40,6 млн дол. США чи на 35% та 32%. Найбільший спад характерний для 2014 – 2015 років. Отже, останні роки формується фінансово-економічне підґрунтя до розвитку економічного потенціалу підприємств, зокрема галузі оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, проте воно знаходить в значній залежності від впливу політико-правових та інших зовнішніх чинників.

Особливістю галузі оптової та роздрібно торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів є значна трудомісткість послуг, що надаються. Вказане визначає вагомий вплив кадрового чинника на формування та розвиток економічного потенціалу підприємств. В галузі зайнято 26,9% від загальної кількості зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. Дана сфера посідає за кількістю зайнятих на підприємствах 2 місце, поступаючись галузі промисловості, частка якої становить 36,2%, проте займає перше місце серед фізичних осіб – підприємців – 53%. Загалом кадровий чинник негативно впливає на формування економічного потенціалу підприємств, що пов'язано зі скороченням чисельності економічно активного населення в країні.

Список літератури.

1. Ажаман І. А., Дога В. С., Жидков О. І. Економічний потенціал будівельного підприємства – сутність та підходи до визначення. *Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, ОДАБА, 2017. С. 283-286.
2. Ажаман І. А., Жидков О. І. Методичні підходи до оцінювання рівня розвитку економічного потенціалу сервісного підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7028>
3. Ажаман І.А., Жидков О.І. Сутність та структура економічного потенціалу підприємства. *Економіка та держава*. 2018. №4. С. 22-25.
4. Ажаман І.А., Жидков О.І. Теоретичне обґрунтування сутності та властивостей потенціалу підприємства. *Економіка та держава*. 2018. №2. С. 22-26.
5. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия: [Монографія]. Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. 310 с.
6. Маслак О.І., Безручко О.О. Особливості оцінювання економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Випуск 1 (48). С.121-127.
7. Прохорова В.В., Тарасюк Д.С. Формування економічного потенціалу підприємства: теоретичний аспект. *Економіка і регіон*. №4 (53). 2015. ПолтНТУ. С35-39.
8. Рзаєва Т. Г. Підходи до оцінки потенціалу підприємства: їх переваги та недоліки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 3. Т. 3. С 150-155.
9. Турило А. А. Потенціал підприємства: сутність та методологічні підходи до визначення. *Економічний вісник*. 2014. №3. С. 65-71.
10. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексик О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2003. 316 с.

References.

1. Azhaman, I. A. Doha, V. S. and Zhydkov, O. I. (2017), "Economic potential of a construction company - the essence and approaches to the definition", *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Materials of the III International scientific-practical conference] *Ekonomika ta upravlinnia: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku* [Economics and management: current status and prospects], ODABA, Odesa, Ukraine, pp. 283-286.
2. Azhaman, I. and Zhydkov, O. (2019), "Methodical approaches to assessing the level of development of the economic potential of a service enterprise", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7028> (Accessed 9 Feb 2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.5.5](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.5)
3. Azhaman, I. and Zhydkov, O. (2018), "The nature and structure of the economic potential of the enterprise", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 22–25.
4. Azhaman, I. and Zhydkov, O. (2018), "Theoretical substantiation of the essence and properties of the enterprise potential", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 22–26.
5. Lapin, E. V. (2002), *Jekonomicheskij potencial predprijatija* [Economic potential of the enterprise], ITD «Universitetskaja kniga», Sumy, Ukraine, P. 310.
6. Maslak, O.I. and Bezruchko, O.O. (2013), "Features of estimation of economic potential of the enterprise in the conditions of cyclic fluctuations", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 1 (48), pp.121-127.
7. Prokhorova, V.V. and Tarasiuk, D.S. (2015), "Formation of economic potential of the enterprise: theoretical aspect", *Ekonomika i rehion*, vol. 4(53), pp. 35-39.
8. Rzaieva, T. H. (2014), "Approaches to assessing the potential of the enterprise: their advantages and disadvantages", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, issue 3, vol. 3, pp. 150-155.
9. Turylo, A. A. (2014), "Enterprise potential: essence and methodological approaches to definition", *Ekonomichni visnyk*, vol. 3, pp. 65-71.
10. Fedonin, O. S. Riepina, I. M. and Oleksyk, O. I. (2003), *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka: navch. posib.* [Potential of the enterprise: formation and evaluation], KNEU, Kyiv, Ukraine, P. 316.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2021 р.